

Lit: Jiří Beránek: Tajemství lóží – SZ bez legend a mýtů

Eugen Lennhoff: Svobodní zednáři

Cesty svobodného zednářství

Jana Čechurová: Čeští svobodní zednáři ve XX. stol.

Svodní zednáři jako ezoterická společnost – pouze co do utajení organizace, nikoliv ovšem v oblasti nauky, která vlastně ani neexistuje – řada různých postojů od konzervativního po liberální, od víry v Boha po ateismus. Rozpor mezi zed. anglosaským- konzervativní – víra ve Velkého architekta všehomíra - Boha a zjevení a latinským (liberálním) – svoboda a různorodost v obl. metafyzických názorů (i ateisté a agnostici). Společným pouze mravní a duchov. zdokonalování, volnost, rovnost, bratrství, tolerance, dobročinnost, lidská práva. Dnes asi 6. mil. zed. – polovina v USA.

Práce v l. – jednou či dvakrát týdně přednáška (historie, filozofie, aktuální spol. problémy, kultura, věda, někdy zákaz politiky a náb.) s následnou diskusí, rituály, iniciace – přijímaný prožívá svou nejvnitřnější podstatu – slovy nesdělitelné, přísaha o zachování tajemství – neřeknou co se děje v l. a neprozradí své kolegy - ochrana před pronásledováním. Poznávací znamení – slova, znaky, stisk ruky. Symboly – ze stavitelství: kladivo, kružítko, úhelnice = práce, povinnost, poctivost, pravítko, zástěra-práce, plamenná hvězda s písmenem G, Šalamounova pečeť, hrubý neopracovaný a krychlový kámen, biblický původ – sloupy Šalamounova chrámu, organizace – lóže (dílna) – v čele mistr, volen tajným hlasováním na rok – 3krát a dost, pomoc výboru ze sedmi členů. Obedience – spol. zed. lóží uznávajících stejné vedení a majících stejnou organizaci – vzájemné kontakty hl. na administrativní úrovni. Zed. Chrám jako ŠALAM. – předsíň, hlavní síň ve tvaru podlouhlého čtyřúhelníku modré či červené (skotské z.) barvy – idea světa a symbol kosmu, vchází se za zvuku varhan mezi sloupy k oltáři na V, za nímž mistrovo sedadlo, uprostřed tři svícný, koberec, tabule se symboly řádu, na oltáři bible, úhelnice a kružítko – tři velká světla: světlo nad námi-víra, v nás – právo a mravní řád, kolem nás – služba lidem a bratrství.

Vznik – rok 1717 – 4 londýnské lóže (U husy a rožně, U koruny, U jabloně, U poháru a hroznu) vytvořily federaci Velkou loži londýnskou – tehdy schůze v pronajatých prostorách (hostince), vlastní až ve Filadelfii r. 1764, londýn. Masonic Hall otevřena až r. 1776. 1. Fáze - Operativní zednářství – stavitelské řemeslnické spolky (cechy) – 14., 15. stol. – viz. např. Řezenské či Štrasburské statuty pro kameníky, při nich bratrstva: bohoslužby (za zemřelé), charita (pomoc kolegům nemocným, nezaměstnaným či v nouzi), společenské akce (hostiny), postupně přijímání šlechtici, duchovní, bohatí měšťané, větší prestiž, více financí – postupně

nakonec nahradili původní zedníky a kameníky, termín s. z. poprvé doložen r. 1375 v záznamu ze schůze londýnských gild, svobodní – a) těšící se určitým výsadám, b) svobodný = ryzí, čistý, ušlechtilý kámen, jež opracovávali. První lože – stejná činnost jako tovaryšská bratrstva – příjem členů (ještě bez iniciace), výuka katechismu a legendární stavitelské historie, poznávací slova a znamení, spol. mše, slavnosti, charakter klubu – bez náb. a fil. pozadí.

1723 – Velká lóže lond. – evangelický kazatel James Anderson vypracoval „konstituce“ – 4 části – 1. legendární historie: první zednář Adam, Jábal syn Enochův stavitel prvního kamenného domu před potopou a vynálezce geometrie a jeho sourozenci vryli boží vědění do dvou sloupů, po potopě jeden z nich objevil Hermés vnuk Noeho a druhý později Pythagoras, zed. pak v Babylonii – Nimrod vyslal 30 stavitelů postavit Ninive – první povinnost, zed. přinesl od Eufratu Abraham otec kabaly do Egypta, kde vyučil Euklida – další povinnost: věrnost králi a zemi, vzájemné bratrství, stavba ŠALAMOUNOVA CHRÁMU – fénický král Chíram mu dodával dřevo, též stavitel téhož jména – ústřední zednářská legenda, pak zed. různými cestami věků až do Anglie.

Podľa legendy o Hiramovi biblický kráľ Šalamún chcel postaviť chrám Bohu, preto pozval murárov, aby v Jeruzaleme postavili veľkolepý chrám. Keď Šalamún poveril týrskeho majstra Hirama, aby dohliadol na výstavbu chrámu, a určil ho za vedúceho všetkých robotníkov, murárov a staviteľov. Hiram zaviedol hierarchiu troch stupňov - učeň, tovariš a majster - podľa vzdelania, a tak aj hodnotil ich prácu. Každý stupeň, každá skupina ľudí mala vlastnú prácu, vlastné symboly pri práci a heslá, tajné znaky, podľa ktorých sa spoznali. Tieto symboly a tajné znaky dodnes existujú a používajú sa pri prijímacích obradoch.

Podľa legendy sa mzdy majstrov vydávali na heslo, ktoré poznali len sami majstri. Traja tovariši raz chceli získať peniaze majstrov, preto chytili Hirama a mučili ho, aby prezradil heslo. Ten však zostal verný a heslo neprezradil, preto ho zabili ranami kladiva, uholníka pravítka. Telo Hirama odvliekli mimo mesta, zahrabali ho a miesto označili agátovou vetvičkou. Kráľ Šalamún dal hľadať nielen telo strateného majstra Hirama, ale aj vinníkov. Telo Hirama po nájdení pochovali do chrámu, do hrobu mu vložili zlatú dosku v tvare trojuholníka, do ktorého bolo vyryté meno Boha ako najväčšieho Staviteľa sveta a vesmíru. Majstri dostali zlaté kružidlá, ktoré nosili na modrej stuhe, čím pripomínali, že sú "deťmi vdovy" po Hiramovi. Táto legenda obsahuje všetky symboly slobodomurárstva. Tieto symboly nie sú len materiálne predmety, ale majú svoju filozofickú náplň, podobne ako symbolické rituály pri zasvätení.

Podľa Tabrisa je Šalamún personifikáciou vedy a múdrosti. Chrám je realizáciou a obrazom hierarchickej vlády pravdy a rozumu na svete. Hiram je človek, ktorý sa svojou múdrosťou a pomocou vedy dostal k moci a vládne spravodlivo podľa zákonov a poriadku.

2. úkoly a povinnosti (nejznámejšie, 3. povinnosti dané lóže – chce byť strážcom regulárnosti všetkých ostatných lóží, 4. štyri zednárske zpevy, členom nesmie byť žena, nemravný muž či človek postihovaný, ženy prešlo v 18. stol. hl. vo Francii v pobočkách – tzv. adoptívni l., pak na poč. 20. stol. pri Veľkej l. Fr.- r. 1945 samostatný Fr. ženský zed. svaz, vznik smiešané l. Lidské právo r. 1893 vo Fr. – 1899 premenované na Mez. Smiešaný zed. rád.

šírenie 20. l. York a Irsko, 30. l. Skótsko, ďalej po britskom impériu a franc. kolóniách, 1733 Boston a Hamburg. 1752 – 53 VLL rozdelená na Veľkú starozednársku l. a Veľkú l. (modernú) – smiešenie teprve 1813 – Veľká sjednocená l. Anglie. 1733 založená v Paríži Veľká Orient. Postupná zmena na zed. spekulatívni: vznik stupne Mistr (do r. 1730 len tovaryš – mistr svojho remesla, mistr označení vedúceho dielne, učň neboli súčasťou org.) a ďalších, záujem o mytické i skutočné rytierske tradície (hlavne templárske), záujem o hermetizmus, gnost., rozkruc., protest. pietizmus a metodizmus, vznik rituálov a iniciácie – vplyv alchymie na očistnú skúšku 4 živých (až v 19. stol.)

Pôvodný zed. třístupňový – janský – modrý, od r. 1740 škótsky rítus vysokostupňový – červený – zakladateľ Andrew M. Ramsay – 25 stupňov + 8 od r. 1801 – vplyv rytierskych ř. – johanité – nositeľ idejí SZ.

Ilumináti- 1776 založil prof. práva Adam Weishaupt – alternatívne vzdelávanie – povinná čítanie antic. autorov i encyklopedistov, mesačné písomné výkazy pod vedením patrona, najprv päť členov s pseudonymami a – spojenie so zed. baron Adolf v. Knigge v Ingolstadt – templárske a kabalistické prvky, bohatší rituál, osvícenské reformy, spol. angažovanosť snaha o lepší svet – utopický charakter – obmedzenie osobného vlastníctva cieľom zrušenia štátov - jediným zákonom rozum, snaha o prístup do politiky- zákaz v Bavorsku a Rakousku. Vplyv zed. na fr. revolúciu – nepriamy – len jednotlivci – zed. na oboch stranách, zednári tiež časť encyklopedistov (Alambert, Helvetius a koniec života i Voltaire), vznik USA - z 56 signatárov vyhlásenie nezávislosti z r. 1776 50 zednárov (Washington, Franklin, Jefferson), tiež väčšina z 13 guvernérů.

zavrženie cirkví (poprvé r. 1738 pápežom Klimentom XII. v bule In Eminentis - dôvody: náboj. a názorová tolerancia s.z., existencia tajemstiev a prisaha jeho zachovanie a ďalšie „spravodlivé a rozumné dôvody“, r. 1751 Benediktom XIV. pre Španielsko a Itáliu – v katolíckych zemiach vždy väčšie pronásledovanie, preto väčšia skrytosť, v protestantskom prostredí viac na verejnosti – rada zednárov deisty či spiritualisty. 1884 encyklika Lva XIII. Humanum genus je označuje za ďablské spol.

Nejstarší pražská l. asi z r. 1741 – Tři korun – podpora Fr. – protihabsburské zaměření, další v Litoměřicích, poč. u hraběte F.A. Šporka (1726 velmistr l. U tří hvězd) asi jen legendou, 1766 zákaz činnosti l. U tří korunovaných sloupů, 70. l. obnovena a přibily další l., členy často osoby z Králov. Čes. Spol. nauk – řada vědců, možná i Dobrovský, přírodovědec hrabě Šternberk, také duchovní – litoměřický biskup v. Schulenstein či strahov. opat Mayer, koncem 18. stol. l. též v Brně (1782, U vycházejícího slunce), Těšíně a Opavě. Leopold II. na rozdíl od předchůdců zednáře podporoval- plán na zemskou l. v čele s panovníkem, přestože s.z. podezřívání ze spolupráce s jakobíny, 1795 zákaz, tajná shromáždění ve Vídni a Brně.

1. pol. 19. stol. ilegalita – Bolzano, Palacký, Čelakovský, Rieger, J. V. Frič, Fugner, Tyrš, uvolnění 60. a 70. l. – kroužky Harmonie v Plzni a Amicitia v Praze a lázeňských městech (cizinci), soukromý kroužek založil V. Náprstek po návratu z Ameriky v domě U Halánků, F. Křížík ve vídeň. L. Humanitas a pak v Plzni, A. Mucha r. 1898 v Paříži, před 1.s.v. 12 s.z. org. (většina v pohraničí). Za války útlum – snaha o vznik čistě české org. V rámci odbojové sk. Maffie (A. Rašín, E. Beneš) – kontakt s franc. zednáři zde sz. i Štefánik – diplomatický průnik.

Květen 1919 l. J.A.K. – překlad fr. zed. obřadů a vytvoření čes. Zed. terminologie – 1. Velmistrem režisér Jar. Kvapil. Březen 1919 – l. a časopis Národ – Rašín, Šámal, z ní v prosinci Velká l. čs. s Macharem-velmistrem pod patronátem Nejvyšší ital l. – důraz na národ. Nezávislost – členy později i K. Krofta, J. Masaryk, V. Dyk – rychlý nárůst členů, povrchní-nedodržování skotského ritu, sudetští Němci své vlastní l. 1920 – Velká l. Lessing, 1935 čes. zed. asi 1000, němec. u nás asi 1500. Nástup fašismu – zákaz a perzekuce zednářů – obvinění ze žido-bolševicko-zed. spiknutí – jeho výsledkem prý i vznik Čs., znovuoobnovení činnosti až r. 1947 – hl. emigranti (asi 600 členů), r. 1951 „uspání“= dobrovolné rozpuštění, komunismus chápal zed. jako protispol. buržoazní polit. org. ve spojení se sionisty.

17.11. 1990 v Martinickém paláci otevřena obnovená lóže – asi 30 členů – uznání od Spojené velké l. angl i podpora od VO, kontakt i s ital. Velkou l., 1993 asi 100 členů v Praze, Brně a Plzni. V současnosti: Velký Orient český – 1993 (zednari.cz) – 5 l.: Comenius, Dílna lidskosti (Praha), Cestou světla (Brno), Lux in Tenebris (Ostrava). Velká l. ČR (vlcr.cz) – 10 l.: Most, Národ, Dílo, U vycházejícího Slunce (Brno). 1993 vznik liberální Velkolóže Humanitas Bohemia, v jejímž rámci smíšená l. Dobrovský. Pardubická zed. l. Celkem nyní asi 400 – 700 osob ve 20 lóžích.

Swedenborgiáni

Emanuel Swedenborg * 1688 ve Stockholmu, několik generací jeho předků důlními inženýry, otec profesor a děkan uppsalské univerzity, pak luteránský biskup ve Skaře, E.S. po studiích v Uppsale 4 roky cestoval, v Anglii studoval matematiku a fyziku, dále navštívil Francii, Holandsko, Německo, navazoval kontakty s předními učiteli, do Švédska posílal publikace a přístroje, po návratu se věnoval hornictví a přírodním a technickým vědám, první publikace: sb. básní (1709), matematika (Algebra, 1718), inovace průmyslu, konstrukce loděnic a průplavů, zjištění zeměpisné délky, objevování rudných žil. 1719 spolu se sourozenci povýšen do šlechtického stavu – změna jména ze Swedberg na Swedenborg. Aby poznal duši – studoval jeho přibytí tělo – zájem o anatomii a fyziologii – účast na přednáškách ve Francii a Itálii, myšlenka o souvztažnosti mezi duší a tělem – příčinou a účinkem. Tyto „univerzální analogie“ na různých úrovních (duchovní a přírodní svět, Bůh a stvoření). Studium přírodních věd chápal zpětně jako zásah prozřetelnosti, aby duchovní nauky dokázal posléze racionálně formulovat.

R. 1743 se mu „otevřelo Nebe“ – počátek duchovních vizí. Také vidění budoucích událostí a přítomných dějů na vzdálených místech. Od r. 1745 se výlučně věnoval „teologii“, studium bible v původních jazycích. Bůh = Bytost Nekonečné Lásky – stvořený vesmír jako uspořádaný celek z něj a pro něj, člověk má opětovat Boží lásku. První a nejdůležitější mystické dílo *Arcana Coelestia* (Nebeská tajemství, 1749-56) – v úvodu tvrdí, že již několik let „neustále slyší a mluví s duchy a anděly – poučen o podivuhodných věcech příštího života, o různých druzích duchů, o stavu duše po smrti, o pekle (žalostný stav nevěřících) a nebi (blažený stav věřících), o nauce o víře, která je vyznávána v celém nebi“. Poslední soud proběhl r. 1757 – zjevení N. Jeruzaléma, hmotný svět nebude zničen, žádné tělesné zmrtvýchvstání, pouze individuální soud po smrti jednotlivce. S. též odmítá běžné pojetí Trojice – fakticky pouze jeden Bůh, Ježíš Kristus jedna osoba - Bůh i člověk, Bůh je v něm jako jeho duše, Syn – lidská forma, Duch sv. – vychází z něj, Kristovo působení, Božská pravda a svatost. S. zároveň tvrdí, že tyto doktríny lze odvodit z Písma. *De Coelo et Inferno* (Nebe a peklo, 1758) - popis duchovního světa, jeho stvoření a uspořádání, zde všichni, kdo dříve žili, rozdělení do skupin podle svých kvalit v předchozím pozemském životě, peklo-láska k sobě, nebe – láska k Bohu a bližnímu – podle druhu své lásky každý člověk automaticky přitahován do té či oné oblasti. Každá doba dostala své poslání a příslušné zjevení – hebrejští patriarchové – počátek uctívání jediného pravého Boha, Ježíš Kristus – vtělení Boha do člověka, další Boží inspirace – evangelia a Zjevení Janovo, nyní druhý

příchod Páně – nikoli opětovné vtělení, nýbrž lidské zprostředkování ve Slově, Swedenborgem zahájeno nové duchovní období (Nový Jeruzalém) a budování Nové církve – spis *De Nova Hierosolyma (Nový Jeruzalém, 1758)* – doslovný smysl Slova Božího v sobě chová skrytý duchovní smysl, který byl S. pověřen lidstvu odhalit – např. popis nebeského města Janem obsahuje podrobnosti duchovního myšlení a náb. života nové církve na zemi v budoucnu. Ruka, rameno = moc, velká moc, voda = pravda, křik = nepravda, drahé kovy = duchovní hodnoty, dobro, bílý kůň = porozumění smyslu Božího Slova. Posledním S. náboženským dílem *Vera Christiana Religio (Pravé křesťanské náboženství, 1771)*. S. zemřel r. 1772 během pobytu v Anglii, kde dohlížel na vydávání svých spisů. R. 1908 převezen slavnostně do Švédska a uložen do krypty uppsalské katedrály.

Největší ohlas získal S. v Anglii, kde také vzniklo nejvíce společností a církví (přes 50). 1778 byla pod vedením Roberta Hindmarshe ustavena **The New Church/General Church of the New Jerusalem v Londýně**. V jejím čele stojí výkonný biskup – světí duchovní, kandidát nejprve vybírán sborem duchovních a pak volen členy církve. Duchovní nazýváni reverend. 1810 vznikla **Swedenborgova společnost** v Londýně - velkou aktivitu vyvinula r. 1938 (250. výročí S. úmrtí) – od té doby řada překladů do různých jazyků. Příznivci hlavně v anglicky mluvících zemích, Skandinávii a západní Evropě.

Česky začal S. spisy vydávat na počátku 20. století Jaroslav Immanuel Janeček. **Nová církev křesťanská** působila v ČSR V l. 1919-1950 – pak splynula s Náb. spol. čs. unitářů. 1990 – **Nová církev Páně** – Jan Samuel Mařík (Praha, vydal antologii úryvků S. děl pod názvem *Pohledy do tajemství Bible*) a Martin David Krejza (Vysoké Mýto) – omezená činnost. **S. společnost** ve Vysokém Mýtě vydala nově řadu S. titulů, od r. 2000 čtvrtletník *Arcana*.

Eliphas Lévi

Alphonse-Louis Constant, syn chudého ševce, se narodil v Paříži roku 1810. Teprve později si osvojil nové jméno: Éliphas Lévi. Byl chytrým, tvrdě pracujícím studentem a zbožným katolíkem s mystickými sklony; do semináře vstoupil v Saint-Sulpice, kde se připravoval na kněze a děkanem byl jmenován v roce 1835. Nejdříve měl jako člen kléru na starosti výklad katechismu v dívčím semináři. Záhy se zamiloval do Adèle Allenbachové, jedné ze svých žákyň. Ačkoliv jejich vztah zůstal platonický, změnil Léviho život navždy. V protikladu k některým případným nepřesným zprávám se nikdy nestal knězem; jako jediný odmítnul vysvěcení a následně opustil seminář. Krátce nato spáchala jeho ovdovělá matka sebevraždu.

Nicméně Lévi si musel vydělávat na živobytí. Po krátké herecké epizodě učil na katolické škole a paradoxně se převléknul za politického radikála, když napsal kontroverzní knihu *La Bible de le liberté* [Bible svobody] (1841). V reakci na to jej soud shledal vinným z hlásání bezbožnosti a podvracení, za což strávil tvrdých osm měsíců ve vězení. Po svém propuštění krátce pracoval jako umělec v Choisy a později se stal asistentem kněze diocése v Evreux, byl však donucen ji opustit, když vešlo ve známost, že je autorem *Bible svobody*. Tím nadobro přetrhnul své svazky s klérem, vrátil se do Paříže, kde se oddal příležitostně otiskovanému psaní knih, jakož i náboženských textů. Předcházející pobyt ve vězení neoslabil jeho radikální politické názory. Brzy byl dobře znám pro svá kontroverzní socialistická pojednání a když jej soud znovu uznal vinným za pohrdání a podněcování nenávisti mezi sociálními třídami a proti vládě, strávil dalších šest měsíců ve vězení.

Přesto po svém propuštění pokračoval Constant v psaní polemik a vydal Bibli svobody v revolučním roce 1848. Zaujal v něm revoluční postoj a naznačil budoucí směr svých náboženských a metafysických idejí: „Přejeme si obnovit a zevšeobecnit náboženské cítění syntézou a racionálním vysvětlováním symbolů, aby tak vznikla pravá katolická církev universálního svazku lidí.“ Zde je několik základních témat, jež se pevně uchytily v Léviho životě: „pravá katolická církev“ (tj. universální náboženství a jeho spojení s lidstvem) a racionální povědomí o syntetickém symbolismu. Jediná věc, kterou tu postrádáme, je veřejná zmínka o magii.

Když byl požádán svými přáteli Ch. Fauvetym a Caubetem, kteří oba náleželi k francouzské lóži *Grand Orient*, Eliphas Lévi se stal svobodným zednářem. Zasvěcen by 14. března 1861 v lóži **Růže dokonalého ticha**. Ceremoniál se odehrál v přítomnosti početného zástupu

bratrstva. V krátké přijímací řeči Éliphas Lévi prohlásil: „Přicházím k vám, abych vám vrátil vaše ztracené tradice, přesný význam vašich znamení a symbolů, a následně vám ukázal cíl, pro který byl váš svazek ustanoven.“ Poté se pokusil demonstrovat svým spoluvěřícím, že zednářský symbolismus je odvozen z kabaly. Bylo to mrhání časem a úsilím; nikdo mu nevěřil. 21. srpna 1861 mu byl udělen stupeň zednářského mistra. Následující měsíc však Lévi přestal lóži navštěvovat. Ve světle odmítnutí dalšího docházení do lóže byl Éliphas Lévi bez dalších formalit z bratrstva vyloučen. E.L.: „Přestal jsem být svobodným zednářem, a to najednou, protože svobodní zednáři exkomunikováni papežem nevěřili v tolerující katolicismus; proto jsem se od nich oddělil, abych si uchoval svobodu svědomí a vyhnul se jejich represáliím, možná odpustitelným, pokud ne legitimním, ale jistě bezvýznamným, protože základem svobodného zednářství je tolerance všech věrouk.“

V roce 1852 Constant potkal slavného polského matematika a okultistu Josefa Hoëné de Wronski (1778-1853), který silně ovlivnil již k mystice inklinujícího dřívějšího duchovního. Následkem toho vzrostl Léviho zájem o okultismus. V tu dobu upadla velká západní magická tradice, která sahá až do období renesance a dále, do všeobecného opovržení; i ti nejvzdělanější Evropané se jí vysmívali. Nicméně Lévi studoval magii, zamiloval se do ní a začal používat hebrejskou podobu svého jména (pod nímž je nejvíce znám): Éliphas Lévi.

V roce 1854 Lévi vycestoval do Londýna, kde prý evokoval legendárního starého mága Apollonia z Tyany. Aby se mu to podařilo, strávil mnoho dnů přípravami, vzal si na sebe magické roucho a vstoupil sám do místnosti vybavené jako chrám. Zapálil vonná dřeva na oltáři a evokoval dávno mrtvého mága. Celou scénu popisuje ve své nejvýznamnější knize *Dogma a rituál vysoké magie* (1854-55), která byla tak populární, že se dočkala mnohých vydání. Dosáhl v ní syntézy (jeho odpůrci by řekli mišmaš) západní magie, kabaly, divinace (např. tarotu), astrologie, alchymie, talismanů, proctví a mnohého dalšího. Nadšeně vynášel magii do nebes jako legitimní duchovní cestu a mocnou všezahrnující disciplínu: „Magie je tradiční vědou o tajemstvích přírody, jež nám sdělují mágové. Prostřednictvím této vědy je adeptovi propůjčována relativní všemohoucnost a může jednat nadlidsky – totiž způsobem, který přesahuje normální možnosti člověka.“ Sebevědomě také umisťuje magii mezi disciplíny slučitelné jak s vědou, tak i s křesťanstvím, a schopnou usmířit je obě. „Věda... je základem magie jako je základem křesťanství láska a v symbolech evangelií vidíme vtělené Slovo uctívané v kolébce třemi mágy vedenými hvězdou... Křesťanství proto neoplácí nenávisť magii...“ Na druhé straně jeho spis *Dogma a rituál*, ale také i jinde trpí často senzacechtivostí, zveličováním, laciným učenectvím a faktickými omyly.

Nedílnou součástí Léviho syntézy byl tarot, který dogmaticky popisoval jako prastarou egyptskou „Knihu Hermovu“. Nadšeně přijal tarot jakožto „universální klíč k magickým dílům“ a, jako takový, je to i „klíč ke všem prastarým náboženským dogmatům“, dokonce včetně i Bible. Jak už tomu bylo vícekrát, Lévi selhal v tom, že neposkytnul ani jeden důkaz pro své tvrzení. Nicméně, mág sebevědomě velebil tarot jako „pravý filosofický stroj“ a „pravdivé orákulum“ a přesvědčil i ostatní, že tomu tak je. Nadto integroval do tarotu kabalou a čtyři elementy. V knize *Dogma a rituál* jako první napsal: Deset karet každé barvy koresponduje s deseti kabalistickými sefirami (centry božské energie); čtyři barvy korespondují se čtyřmi elementy, viz Peníze (později nazvané Pantákly) = Země, Poháry = Voda, Meče = Vzduch, a Žezla (později nazvané Hole) = Oheň. 22 trumfových karet také přiřadil jednotlivým hebrejským písmenům jako aspektům Boha a vesmíru.

Třebaže Lévi otiskl jenom jednu moderní tarotovou kartu, *Válečný vůz*, jeho vliv na návrháře balíčků karet byl významný. Například jeho verze Válečného vozu (viz ilustrace Léviho kresby z *Dogmatu a rituálu* [1854-55]) poprvé obsahovala dvě sfingy v egyptském stylu (jedná světlá, druhá temná) na místě tradičních koní. Oswald Wirth a A. E. Waite použili na svých kartách podobné sfingy, podobně jako mnozí další tehdejší návrháři. Navíc jeho kresba Bafometa v knize *Dogma a rituál*, což byl idol, z jehož uctívání byli ve středověku templářští rytíři nespravedlivě obviněni, často sloužil jako základ pro návrh trumfu Dábla.

Vydáním *Dogmatu a rituálu* si Lévi vydělal na slušné živobytí, psaním knih o magii a dalších aspektech okultismu, poskytováním soukromých instrukcí o magii a všeobecným způsobem vedení života coby aktivního mága, tj. např. výrobou talismanů nebo vykonáním určitých operací na žádost klientů. V roce 1860 vydal svoje *Dějiny magie* [Histoire de la magie], které mu pomohly konsolidovat jeho pozici jednoho z hlavních okultistů své doby. „*Dějiny magie*, které následují a jež po teorii vědy podané v *Dogmatu a rituálu* vypravují a vykládají realizaci této vědy během věků. Vysvětlují rovněž tvrzení obsažené v *Dogmatu a rituálu*; *Klíč k velkým tajemstvím* doplňuje a vysvětluje dějiny magie takovým způsobem, že pozornému čtenáři neunikne – jak doufáme – nic z našeho odhalení tajemství židovské kabaly a vysoké magie Zarathustrovy či Hermovy,“ píše sám autor.

Jak stárnul, jeho zdraví se podlamovalo a blížil se chudobě; avšak jeden z jeho oddaných žáků jej uchránil od naprosté zkázy. Na jaře roku 1875 se jeho stav zhoršil, přijal rozhřešení z rukou katolické církve a o pár hodin později 31. května zemřel. Mág, který se až do konce snažil o usmíření magie a náboženství.

Léviho příspěvek k modernímu okultismu či západnímu esotericismu byl význačný, měl vliv na tarot a zejména na magii. „Léviho nejpřekvapivější inovace se váže ke spojení kabaly s tarotem. Moderní okultisté mají toto spojení ve velké úctě, takže se zapomíná, že neexistuje vůbec žádný historický důkaz, že by obě disciplíny měly vůči sobě nějaký vztah,“ poznamenává správně historik Christopher McIntosh ve svém díle *Eliphas Lévi and the French Occult Revival*.

Papus (Gérard Encausse)

*1865 ve Španělsku, lékař, magická praxe, popularizátor hermetismu, zakladatel martinistického hnutí, od roku 1887 členem teosofické lóže Isis, za 1.sv. vojenský lékař, zemřel 1916 na chřipku, spisy: *Základy okultní vědy* (1888), *Metodika okultní vědy* (1891), *Praktická magie*, *Cikánský tarot* (1889): „Tato karetní hra zvaná Tarot, toto dědictví Cikánů, je Bible biblí. Je knihou egyptského Herma Trismegista, knihou Adamovou, knihou Zjevení prastarých civilizací“. Do francouzštiny též přeložil kabalistickou *Sefer Jecira*.

Zlatý úsvit, Aleister Crowley

Hermetický řád Zlatého úsvitu vzešel z anglické společnosti rosikrucianů Societas Rosicruciana in Anglia. Skupina, jež společnost Zlatého úsvitu založila se skládala ze tří mužů - byli jimi dr. **William Wynn-Westcott**, starožitník, učenec a londýnský ohledávač mrtvol; dále reverend dr. **A. F. A. Woodford**, v té době již starší člověk, dobře známý v zednářských kruzích; a dr. **William Robert Woodman**, který patřil na britských ostrovech mezi slavné zednáře a v té době byl již lékařem na penzi. dr. Woodman a dr. Wynn-Westcott patřili k vrcholným kruhům Societas Rosicruciana i jiných zednářských společností.

Někdo z nich (zřejmě Woodford) zakoupil v Londýně v antikvariátě na Farrington Road starou knihu. Stalo se to kolem roku 1884 nebo 1885. Našli v ní asi šedesát volných listů psaných šifrou, nebo přesněji - nově pro tento účel vytvořenou abecedou. Rukopis byl napsán na starém papíře s vodoznakem roku 1809. Vybledlý hnědý inkoust měl vzbudit dojem stáří. Obsahoval instrukce pro založení tajné společnosti, která měla prostřednictvím rituálů zprostředkovat zasvěcení. Šifrovaný rukopis však byl sotva napsán před rokem 1870. Westcott a Woodman ho prý rozluštili.

V rukopisech byly popsány jisté pečlivě skrývané rituály, jimiž bylo možno dosáhnout tajemství zasvěcení; dále jméno (včetně německé adresy) **Anny Sprengelové**, žijící v Norimberku, o níž se zmiňoval jako o původní autoritě a rosikrucianské adeptce. Dr. Wynn-Westcott jí napsal, a s jejím dovolením založil v roce 1886 (některé zdroje uvádějí až rok 1888) řád Zlatého úsvitu podle stejnojmenného německého řádu.

Westcott však sám zfalšoval listiny vztahující se k této tradici. Westcott dopisy napsal a dal je neznámé osobě přeložit do němčiny. Ať už je překládal kdokoliv, uměl německy pramálo a němčina jeví četné anglikanismy, musel to tedy být Angličan. V březnu 1888 napsal dr. Wynn-Westcott svoji takzvanou Historickou lekci pro Neofyty; podivný dokument, který byl předkládán novým členům řádu. Zde se znovu vynořovala zmínka o tom, že Zlatý úsvit v Anglii se přímo odvozuje od prastarého řádu s dlouhou tradicí, který existoval jak v Německu, tak i ve Francii. Jmenoval v něm pak jeho členy, z nich někteří zemřeli jen velmi nedávno a nemohli proto své členství již potvrdit.

Řád Zlatého úsvitu měl dvě složky: vnějšího řád (The Outer Order) a ezoterní kruh - tzv. druhý řád. Zasvěcovací systém Zlatého úsvitu obsahoval 11 stupňů, jimiž musel každý uchazeč projít než dosáhl plného zasvěcení a stal se Novým člověkem: Probationer, Neofyt, Zelator, Practicus, Philosophus, Adeptus Minor, Major, Exemptus, Magister Templi, Magus, Impssisimus.

7. března roku 1890 byl v chrámu Isis-Urania zasvěcen **William Butler Yeats**, který byl v té době neznámým spisovatelem, přestože pak napsal mnohé iniciované texty, mj. půvabnou okultně-alchymickou knihu Tajemná růže. Yeats také přivedl do řádu herečku Florence Farrovou. Tehdy hrála ve West End přední role v Ibsenových hrách. Jednu chvíli ji velice obdivoval G. B. Shaw a začátkem devadesátých let byla také jeho milenkou, a to právě v době, kdy se silně angažovala v záležitostech Zlatého úsvitu. Není příliš pravděpodobné, že by se Shaw něco dověděl o jejím zájmu o rituální magii.

Po Woodmanově náhlé smrti v roce 1891 se ve skutečnosti stal Nejvyšším mágem dr. Wynn-Westcott, úřad Mladšího mága získal **Samuel Liddell Mathers**. Mathers později přeložil Velký klíč krále Šalamouna, Knihu posvátné magie mága Abramelina, a v knize Odhalená magie, k níž napsal významný úvod, poprvé do angličtiny přeložil hebrejskou esoterickou knihu Zohar.

Po čase Anna Sprengelová zemřela; v dopise, který jí byl adresován, se dr. Wynn-Westcott dožadoval dalšího vyššího poznání; odpověď však dostal od jednoho z jejích kolegů. V tomto dopise ho informoval o její smrti, a byl v něm dodatek, že pisatel tohoto dopisu a jeho společníci nikdy nesouhlasili s činností Sprengelové, spočívající ve schvalování jakékoliv podoby skupinové práce, ale s ohledem na hlubokou úctu a vážnost, kterou požívala, se zdržovali otevřeného odporu. A pokračoval, aby nakonec řekl, že „tato korespondence musí nyní přestat“, jestliže však chtějí dosáhnout vyššího poznání, mohou k němu dospět tak, že budou správným způsobem používat to vědění, které již mají. Jinými slovy, musí použít své magické síly k tomu, aby navázali kontakt s Tajnými vůdci řádu – zde byla zřejmě přímá inspirace mahátmy Blavatské Teosofické společnosti.

Nejvýznamnější období řádu nastalo od jara roku 1892 do konce roku 1896. Začaly se však již objevovat první příznaky úpadku. Schylovalo se k nevyhnutelnému střetu temperamentů. Nebyla to však chyba dr. Wynn-Westcotta, i když se ukázalo, že jeho postupy nebyly v letech 1887-8 zcela v pořádku a že je schopen všelijakých činů, přesto to byl laskavý člověk, který měl rád rozruch a požíval úcty všech londýnských členů. Příčinou všech potíží, které dopadly na hlavu řádu, byl prazvláštní vztah mezi **Annie Hornimanovou** a Mathersem na sklonku roku 1896.

Mathers byl panovačný excentrik, vždy trochu mimo, ale s mimořádnými vlohami, i když se se svými přednostmi sotva mohl uplatnit někde jako vládní úředník. Bylo naprosto vyloučené, aby si našel nějaké zaměstnání - byl ideální osobou určenou k tomu, aby byl hlavou

magického řádu. Prohlásil, že bude Řádu 'vládnout', a také tomu tak bylo, neboť vyžadoval absolutní poslušnost. Jednou stála Annie Hornimanová na straně těch, co se vzepřeli, znevážila jeho autoritu a hned byl oheň na střeše, neboť byla jeho finančním dobrodincem. Bez její ušlechtilé podpory by byl na mizině. Annie Hornimanová (nar. 1860) byla dcerou bohatého dovozce čaje. Spřátelila se s Minou Bergsonovou (pozdější Mathersovou manželkou) na studiích malířství a po jistém váhání se v lednu 1890 stala členkou Zlatého úsvitu.

V letech 1892-6 byla Annie Hornimanová a Florence Farrová předními ženskými představitelkami řádu. V roce 1892 představovaly peníze, jež od Mathers od Annie Hornimanové dostával, jediný zdroj jeho příjmů. Mezi 5. březnem 1891 a červencem roku 1896 mu poslala ne méně než 1334 liber, což představovalo roční příjem 266 liber. Tato podpora umožňovala Mathersovi a jeho ženě žít v docela slušném komfortu, ačkoliv jeho extravagance a žádosti o více peněz šlechtnou Hornimanovou trápily. V prvních čtyřech letech jeho dobrovolného exilu v Paříži mu vše tolerovala. Řád R.R. et A.C. v Londýně tiše rozkvétal, a pravidelně do něj vstupovali nově příchozí z Vnějšího řádu. V roce 1894 udělal Mathers Annie Hornimanové kompliment, když ji pozval, aby mu v Paříži posvětila jeho nový chrám Ahathoor na 1 Avenue Duquesne. Ahathoor byl ve srovnání s Isis-Urania v Londýně malý, většina z jeho členů byli Američané, kteří se do Evropy přestěhovali.

Vztahy mezi Annie Hornimanovou a Mathersem se začaly zhoršovat v roce 1895. Očekávala od něj, že veškeré své síly věnuje Řádu, on se však nechával unášet jakobínskými fantaziemi na restauraci dynastie Stuartovců a šílenými válečnickými ambicemi. Mathers byl neúspěšným vojenským velitelem, stále snil o velikých vojenských hrdinských činech a o tom, jak vede do bitvy svá vojska. Rozdílné názory se naplno projevily na jaře roku 1896, kdy mu vytkla, že opomíjí řádovou práci a maří čas politikařením. Musely z toho vzejít nějaké klepy, neboť ji obvinil z toho, že podkopává jeho autoritu. Nato se vzdala svého úřadu Sub Praemonstratrix (Učitel rituálu) v londýnském chrámu Vnějšího řádu. Konečně po dalších jeho výstřednostech a sekýrujících dopisech ho v červnu 1896 informovala, že červencová zásilka peněz od ní bude poslední. Od té chvíle začali být členové Druhého řádu neukáznění. 29. října 1896 zaslal Mathers každému z nich kopii mimořádného manifestu s požadavkem, aby mu poslali „podepsanou dobrovolnou poslušnost ve všech bodech týkajících se G □ D □ a R.R. et A.C.“. Slovo 'dobrovolné' bylo nevhodné, poněvadž element dobrovolnosti neexistuje. V tomto megalomanickém dokumentu zjevil, že je ve styku s „Tajnými vůdci Řádu“, od nichž přijímá instrukce. Napsal: „Neznám dokonce ani jejich pozemská jména.“

Znám pouze jejich jisté tajné přezdívky... Co se týče mne, věřím, že jsou to lidé a že žijí na této zemi, mají však v moci nadlidské síly“.

Zdá se, že všichni, kdo tento manifest obdrželi, mu zachovali poslušnost, kromě Annie Hornimanové. Její odpověď náročného vůdce neuspokojila a v návalu zraněné pýchy ji z řádu 3. prosince 1896 vypudil, přičemž soukromě prohlašoval, že tak učinil podle instrukce, kterou přijal od Tajných vůdců. Zpráva o jejím vypuzení způsobila v řádových kruzích senzaci. Prozatím zůstávala diskrétně v pozadí, byla však ve styku s mnoha starými přáteli z Řádu.

V březnu 1897 odešel z řádu dr. Wynn-Westcott, ať už kvůli neshodám s Mathersem, nebo po problémech se ztrátou řádových dokumentů, na nichž byly jeho iniciálky a byly mu vráceny úřady, které naznačily, že úředník by neměl být ve spojení s tím, co zavání okultismem. Existuje zde možnost, že Mathers, který patologicky žárlil na Westcotta, způsobil únik informací na veřejnost. Tehdy se Mathers obratným manévrem zmocnil faktického vedení řádu, stal se jeho velmistrem a vyhlásil, že dokázal navázat spojení s Tajnými vůdci. Prý ho pověřili, aby pokračoval v díle řádu jako jeho jediný vůdce. To vedlo k vážným neshodám mezi členy řádu. Mathers přislíbil některým pokročilejším členům uvedení do dalších stupňů, a rovněž i esoteričtější nauku. Adepti vyjadřovali nesouhlas s odkládáním slibů svého vůdce, a postupně došli k názoru, že na udělování neměl ani znalosti ani stupně. Další nepříjemné hádky vyprovokoval Mathers odseknutím, že určitě nebude plýtvat svými stupni nebo vědomostmi na takové beznadějné hlupáky, jakými oni rozhodně jsou.

18. listopadu 1898 byl zasvěcen a přijat do řádu Aleister Crowley. Byl mu udělen titul Neofyt, přijal řádové jméno fráter Perdurabo (tj. 'Vytrvám až do konce') a plně zaujat novou cestou k poznání, která se mu takto otevřela, opustil bez ukončení studia universitu. Aleister Crowley, vlastním jménem Edward Alexandr Crowley, se narodil 12. října 1875 (tedy v témže roce, kdy zemřel francouzský okultista Elifas Lévi) v anglickém lázeňském městečku Leamington, v rodině protestantské sekty plymoutských bratří (fundamentalisté, důraz na Bibli jako jedinou autoritu).

Crowleyho kariéra ve Zlatém úsvitu byla závratně rychlá. Již v prosinci 1898 dosáhl titulu Zelator a v lednu 1899 titulu Theoreticus. Největší Crowleyho výhrou však bylo seznámení s **Allanem Bennettem**, který byl členem téhož řádu.

Bennett (fráter Volo Noscere), slavný inženýr, jsa chudý jako kostelní myš, se nastěhoval ke Crowleymu do bytu a stal se jeho učitelem. Provedli spolu četné magické operace a experimenty s drogami (heroin). Částečně tomu tak bylo kvůli Bennettově astmatu, jemuž pomáhaly zbavit se dušnosti, a měly samozřejmě navodit i mystické stavy vědomí. V únoru 1899 získal Crowley titul Practicus a v květnu Philosophus.

V prosinci 1899 byl Crowley přijat do vnitřního kruhu Zlatého úsvitu. 16. ledna 1900 udělil Mathers v Paříži v chrámu Ahathoor Crowleymu hodnost Adeptus Minor, proti čemuž se však postavila londýnská část řádu v chrámu Isis-Urania. Od té doby se datují roztržky, které postupně vedly až k rozpadu řádu Zlatého úsvitu, který už tehdy patřil k nejvýznamnějším okultním společnostem. Crowleyho morálka byla nakonec předmětem Mathersova manifestu, v němž rozvážně varoval: „Co neschvaluji, a čemu chci zabránit a budu to trestat, kdykoliv to v řádu zjistím, je pokus o posuzování a vměšování se do soukromého života členů řádu... Soukromý život osoby je záležitostí mezi ním a ní, a mezi jeho nebo jejím Bohem“.

Událost kulminovala ve vytvoření skupiny adeptů, tvořících silnou kombinaci, která prosazovala vyloučení jejich vůdce - Matherse. Tehdy se také Florence Farrová, jež měla na starosti po několik let chrám Isis-Urania, po dobu, kdy se Mathers zabýval výzkumem v Paříži, rozhodla, že se z různých osobních důvodů vzdá tohoto důležitého úřadu.

16. února 1900 jí Mathers z Paříže napsal, že odmítá přijmout její rezignaci. V tomto dopise rovněž vyvolal její údiv tvrzením, že Westcott nebyl nikdy ve styku s A. Sprengelovou z Norimberku, ale že „on sám zfalšoval nebo s něčí pomocí zařídil, aby (známá) korespondence mezi ním a ní byla padělána“. Jak se dalo očekávat, byl tento list pro Farrovou velikým překvapením, a tímto obviněním z nepoctivosti a podvodu, namířeným proti W. byla zcela omráčena. Po zvážení celé situace, téměř v zoufalém rozpoložení mysli po dobu několika dní, se konečně spojila s W. a požádala ho, aby obvinění potvrdil nebo popřel. Hned nato utvořila v Druhém řádu sedmičlennou komisi za účelem prověření uvedených tvrzení. Tato komise žádala Matherse, aby kvůli sobě i řádu předložil důkazy o správnosti svých výroků. Argumentovali, že poněvadž byl řád na autoritě této domnělé korespondence založen, zřítílo by se historické postavení řádu pocházející ze středověkých rosikruciánských pramenů, kdyby se dokázalo její zfalšování. Mathers nakonec odmítl uznat autoritu, či dokonce existenci komise, ani nehodlal předložit důkaz jakéhokoliv druhu, kterým by své tvrzení opodstatnil. W. samozřejmě pravdivost tohoto tvrzení o falzifikaci horlivě popřel, ale odmítl s ním i cokoli udělat. V roztržce vystupoval Crowley jako zplnomocněnec Matherse. Avšak adeпти v Londýně s ním jednoznačně odmítli jednat či ho dokonce uznat.

V souvislosti se skandálem uvnitř řádu Mathers vyloučil rebely, kteří potom vyvolali rozkol. Druhá verze mluví o tom, že vzbouřenecké křídlo ho, a s ním i půl tuctu přívrženců, s jejichž morální i finanční pomocí pokračoval v chrámu, vypudilo z jeho vlastního řádu. V roce 1901 byl řád ve své zjevné podobě zničen. Mathers byl v čele Zlatého úsvitu nahrazen slavným

bášníkem Williamem Butlerem Yeatsem. Yeats si udržel toto prominentní místo v krátkém období let 1900-1.

Jako svoje první magické gesto nezávislosti rebelanti změnili název řádu na **Stella Matutina**. Krátkou dobu byl řízen radou dvanácti. Nakonec se vzdali jakéhokoliv rysu své reformy a vrátili se k původnímu schématu dosazení třech představitelů, aby je řídili a vedli. Po roce však i zde nastaly další rozpory.

Namísto konsolidovaného bratrstva tak existovala zanikající skupina pod vedením Matherse, stále uchováující původní název Řádu. Měla přízeň chrámů založených před konečným rozpadem ve Spojených státech. Další řád byl Stella Matutina – později rozdělen na dvě skupiny jednu v Londýně, která se nazývala Amonův chrám, a pozdější v Edinburghu, nazývající se Amon-Ra.

V roce 1903 se Crowley oženil s Rosou Kellyovou, sestrou malíře Geralda Kellyho. V lednu 1904 odjeli novomanželé na svatební cestu na Cejlon a v dubnu se vrátili přes Káhiru do Anglie. V Káhiře došlo k významné události. Crowley chtěl své manželce ukázat sylfy. Rosa sice žádné sylfy neviděla, ale upadla do transu, v němž se jí zjevil bůh Horus, a Rosa trvala na tom, že jej Crowley musí invokovat. Ten byl zpočátku nedůvěřivý a vyzval Rosu, aby Hóra popsala. Rosa tak učinila a sdělila mu i postup, jak má Hóra volat. Při jedné návštěvě muzea objevili stélu s méně obvyklým vyobrazením Hóra, které však přesně odpovídalo jeho popisu. Vystavený exponát nesl číslo 666.

Crowley invokaci provedl a bylo mu sděleno, že nadchází „Rovnodennost Bohů“. Prostřednictvím Rosy dostal pokyn, aby od 8. do 10. dubna 1904 byl přesně v poledne připraven s tužkou v ruce. Během těchto tří dnů mu entita jménem **Aiwass** nadiktovala poselství Tajných vůdců, uveřejněné v **Liber AL vel Legis** (Kniha Zákona, česky HORUS, Brno 1991). Jádrem tohoto sdělení bylo, že nastává nová duchovní epocha ve vývoji lidstva, Nový Aeon, jehož heslem jsou slova: „Dělej, co ty chceš, ať je cele Zákon. Láska je zákon, láska pod vůlí“.

Crowley nejprve nevěděl, co si má s tímto textem počít a dokonce jej někam založil. Tato kniha však měla v jeho dalším životě sehrát klíčovou roli.

Mezi oběma tvrdohlavými osobnostmi, jakými Crowley a Mathers byli, nakonec došlo zcela pochopitelně ke sporu. Crowley prohlásil o Mathersovi, že byl posednut démony a že jeho Tajní vůdci neviditelného řádu nominovali na hlavu vnější viditelné organizace. V roce 1906 putoval Crowley se svojí ženou a malou dcerkou pouštními oblastmi jižní Číny. Během cesty dosáhl stavu samádhi. V té době psal Crowley svoje encyklopedické kabalistické dílo Liber

777, započaté Allanem Bennettem, a George Cecil Jones, který v té době byl právě velmistrem větve Zlatého úsvitu nezávislé na Mathersovi, mu udělil titul Mistr.

Rok 1908 strávil Crowley cestováním po Maroku v doprovodu svého přítele básníka Victora Neuburga. Roku 1909 objevil založený rukopis *Knihy Zákona*. V témže roce se rozvedl s Rosou, vydal tiskem *Liber 777* a získal titul *Adeptus Exemptus*. V období mezi 23. listopadem a 19. prosincem 1909 opět cestoval Crowley spolu s Neuburgem severní Afrikou. Zabýval se v této době henochovou magií, což je svébytný a komplikovaný magický systém, který v letech 1581-1607 vypracoval anglický okultista dr. John Dee.

Roku 1913 navštívil Crowley Moskvu a napsal svoji slavnou báseň *Hymn to Pan*. V průběhu roku 1915 napsal knihu *Astrologick*, která, ačkoliv se jedná o jednu z nejlepších knih o astrologii, zůstala léta v rukopisu. Živil se psaním proněmecké propagandy, která měla zabránit vstupu Spojených států do první světové války. 12. října 1915 dosáhl hodnosti *Magus* a přijal titul *To Mega Therion (Velká bestie)*. Od této doby se již definitivně pokládal za proroka Nového æonu.

V březnu 1918 dokončil Crowley knihu *Liber Aleph - The Book of Wisdom or Folly (Liber Alef - Kniha moudrosti aneb bláznovství)*, která byla vydána tiskem teprve roku 1961. Získal magický zrak, který mu umožňoval spatřit svoje dřívější inkarnace (mj. Lao-c', Cagliostro a Eliphas Lévi). Přeložil knihu *Tao-te-t'ing* a seznámil se s Leah Hirsigovou (soror Alostrael). V témže roce zemřel Mathers.

2. dubna 1920 přesídlil Crowley do Cefalu na Sicílii, kde založil opatství Thelema, společnost pracující v intencích Nového æonu. Přijal titul 'Bestie 666' a Alostrael obdržela hodnost 'Šarlatová žena'. Intenzivně se zabýval sexuální magií, což není praktikování magie za účelem dosažení sexuálních cílů, ale naopak použití sexuální energie pro magické cíle.

V roce 1923 zemřel za nejasných okolností jeden z jeho žáků. Pověřiví sicilští venkované, Crowleyho pokládali za černého mága, zatímco fašistický předák Mussolini jej měl za zednáře. Výsledek na sebe nenechal dlouho čekat a Crowley byl 1. května 1923 vyhoštěn z Itálie. 11. května přijíždí do Tunisu. V letech 1926-8 se Crowley potuloval Francií, Německem a opět severní Afrikou. Roku 1928 se stal jeho sekretářem **Israel Regardie**, který přijal magické jméno *Had*. V Německu C. vstoupil do úzkého kontaktu se zdejším okultním řádem OTO.

V roce 1930 vyšlo v Paříži a v Londýně Crowleyho dílo *Magick in Theory and Practice* a v londýnském nakladatelství *Mandrake Press* první dva díly *The Confessions*, což je Crowleyho vlastní životopis nesoucí podtitul „autohagiografie“. Roku 1932 od C. odešel Israel Regardie,

když mu vadila jeho osobní reputace, kterou si podle něj „zničil šířením absurdních legend a bláznivým prostopášným životem“. Crowley se tehdy živil prodejem „elixíru života“. Podle něj také „zbytečně kazil řádové rituály, jež tak přišly o krásu i svoji praktickou hodnotu“.

V letech 1936-8 se Aleister Crowley pohyboval v Německu. O tomto období jeho života není nic bližšího známo (s výjimkou toho, že roku 1937 vydal *The Equinox of the Gods*), což patrně později zavadlo podnět ke spekulacím o Hitlerově inspiraci Crowleyho učením. Jedna z jeho stoupenkyň v Německu prý byla stále více přesvědčena o tom, že Adolf Hitler je jejím „magickým dítětem“. Usoudila, že je její povinností je zasvětit svůj život jeho „magické výchově“. Věděla, že vláda nad světem by měla připadnout národu, který jako první přijme Zákon Theléma a *Knihu Zákona* Hitlerovi prý předala.

V roce 1939 Crowley právě dokončoval svoji poslední velkou knihu věnovanou tarotu, *The Book of Thoth* (č. *Knih Thothova*. HORUS, Brno 1994). Tarotové karty namalovala podle jeho návrhů Frieda Harrisová. Po vypuknutí války se vrátil do Anglie, kde navrhl ministru zahraničních věcí symbolické znamení „V“ pro pozdvižení morálky vojska. V roce 1940 znovu začal proti svým astmatickým záchvatům užívat heroin, který nebral již od roku 1925.

17. ledna 1945 se přestěhoval do hotelu Netherwood v Hastingsu. Napsal tam knihu *Magick Without Tears (Magie bez slz)*, což je rozsáhlá série iniciačních dopisů a patří k jeho nejlepším dílům (první vydání 1973). Crowley zemřel 1. prosince 1947 na selhání srdeční činnosti a chronické astma. Jeho pohřeb se konal 5. prosince v krematoriu v Brightonu a při obřadu byly předcítány výňatky z *Knihy Zákona* a *Hymna Panovi*, což vyvolalo velké pobouření místních úřadů. Popel byl převezen do Spojených států. Zlatý úsvit žádného významnějšího nástupce po Aleisteru Crowleyem už neměl, a tak s tímto posledním velkým mágem také fakticky zanikl, přestože byly v Anglii a ve Spojených státech, zejména po 2. světové válce, obnoveny společnosti nesoucí název tohoto řádu nebo pokračovaly v činnosti již dříve založené.

Neorosikruciánské organizace

Rosikruciánství se dlouhou dobu sexualitou nijak zvlášť nezabývalo. Snad jen rosikruciánští alchymisté často vyjadřovali některé své postupy prostřednictvím sexuální symboliky a terminologie. Častý byl např. motiv posvátné svatby krále a královny. Ke spojení pojmu rosikruciánství se sexuální magií došlo až v druhé polovině 19. století. V této době se ostatně také fakticky poprvé setkáváme se sexuální magií v rámci západního ezoterismu. Řada evropských okultistů se tehdy seznamovala s indickým tantrismem. Pod vlivem těchto východních inspirací pak řada okultních společností i jednotlivců formulovala svou sexuálně magickou teorii i praxi.

Souvislosti mezi sexualitou a spiritualitou hledal i **Hargrave Jennings** (1817-1890). Uctívání pohlavních orgánů podle něj tvořilo a tvoří základ všech náboženství a je zároveň ústředním klíčem k jejich pochopení. Sexuální symboliku viděl téměř ve všem. Konkrétně např. v sakrální architektuře, kde za vyjádření pohlavního spojení pokládal kombinaci kruhových a věžových staveb. Zabýval se též výskytem a působením ženských a mužských sexuálních démonů (sukub a inkubů) v různých náboženských tradicích. Sexuální podtext také spatřoval v samotných rosikruciánských rituálech a mystériích. Svě svérázné myšlenky představil především v knize *Rosikruciáni, jejich rituály a tajemství* (1870). Tato kniha pod pojem rosikruciánství zahrnovala nejrůznější mystické náboženské tradice všech dob a už tehdy byla řadou recenzentů hodnocena jako nesmyslný výplod Jenningsovy fantazie. Jennings byl členem zednářsky orientované organizace Societas Rosicruciana in Anglia. Svými názory však spíše ovlivnil osoby a skupiny mimo svou mateřskou organizaci.

Jenningsovy teorie měly také zřejmě jistý vliv na amerického okultistu **Paschala Beverleya Randolpha** (1815-1875). Zřejmě míšenec z matčiny strany, otec prý guvernér Virginie, řada povolání – námořník, holič, za občanské války velitel černošské jednotky, pak učitel osvobozených otroků v Louisianě. Samostudium, charismatický řečník, kontroverzní - r. 1872 obžalován za propagaci volné lásky – v Bostonu soud vyhrál.. Nejprve se v 50. letech 19. století zabýval spiritismem. Randolph byl v kontaktu se spiritistickým hnutím od jeho počátků v roce 1848 a v několika kroužcích dokonce působil jako médium. Podobně jako teozofka Blavatská však začal tutu pasivní spiritualitu časem pokládat za méněcennou. Chtěl získat vlastní nezprostředkované poznání duchovních světů a případně získat možnost v nich ve smyslu magie aktivně působit. Roku 1855 se vydal na cestu po Evropě. V Británii se seznámil se členy již zmíněné Societas Rosicruciana in Anglia. Po svém návratu do USA se začal označovat za rosikruciána. Předtím však ještě navštívil Egypt a možná i jiné arabské země. Právě zde podle svých vlastních slov poznal podstatu sexuální magie prostřednictvím

pohlavního styku s jednou arabskou dívkou a následně získal další magická zasvěcení a rady od „některých dervišů a fakírů“. V této souvislosti je též možné připomenout až doslova zarážející podobnost mezi „arabskou“ cestou Randolpha a legendárního Christiana Rosenkreutze. Reálný základ této legendy možná spočívá v setkání s nějakou zdejší súfijskou sektou. Je ovšem dosti nepravděpodobné, že by její členové do svých nejskrytějších praktik zasvětili cizince, který zde navíc příliš dlouho nepobýval. Daleko pravděpodobnější bude asi stejně jako u Jenningse inspirace indickým tantrismem, nejspíše právě Jenningsovým prostřednictvím při Randolphově pobytu v Anglii.

Randolph své učení, jehož základem byla sexuální magie označoval různými pojmy. Podle toho, jaké aspekty své nauky chtěl zdůraznit, užíval termíny jako *ansairetická mystéria*, nebo nejčastěji *eulidský systém*. Randolph tvrdil, že eulidské učení mu ve změněném stavu vědomí předaly vyšší nadlidské bytosti – tzv. *neridiové*. V obecné rovině jeho podstata spočívá v magické účinnosti spojení představ a vůle. Tím má vzniknout živá a mocná síla, která může tvořit, udržovat i ničit. Tento princip „rozvinutí vůle v lásce“ a silné imaginace se pak samozřejmě především uplatňuje při sexuálním styku. Předpokládá se, že při orgasmu se vytvoří velké množství životní energie, která je v okultismu obvykle označována jako „ohnivý had“ a symbolicky znázorňována Hermovou holí. Tato energie však nesmí být využita pro vlastní pocit uspokojení, ale prostřednictvím intenzivní vůle a imaginace obou partnerů je nasměrována k magickému účinku v tomto či jiném světě. Randolph svou sexuální magii celkově charakterizoval třemi pojmy: pozismus – zaujetí vhodné sexuální polohy, volancie - využití vůle, dekretismus – zaměření a soustředění vytvořené síly. Svě představy o sexuální magii Randolph podrobně vyložil v knize *Magia Sexualis* (pouze rukopis, vyšla později).

Na základě Randolphovy teorie i praxe sexuální magie byl na počátku 20. století v USA založen řád **New Eulis**, který později působil i v Evropě. Skupina Randolphových obdivovatelů působila v období mezi světovými válkami také ve Francii pod vedením **Marie de Naglowské**, která do francouzštiny přeložila již Randolphovu knihu *Magia sexualis*. Vedle toho též byla autorkou vlastních knih o sexuální magii a satanismu.

Do Čech uvedl Randolphovo učení poprvé přerovský vydavatel hermetické literatury **Otokar Griese**. O něco později se pokusil založit českou pobočku společnosti New Eulis okultista Petr Kohout, který vystupoval pod pseudonymem **Pierre de Lasenic**. Velkou část svého života strávil ve Francii a zde se také zřejmě seznámil s Randolphovým učení. Možná i osobně znal Naglowskou, kterou ovšem spolu s jejími příznivci tvrdě kritizoval za praktikování sexuálních orgií ve jménu magie. Lasenic je také autorem knihy *Magie sexuální* (Praha, 1933).

Pokračovatelem Randolpha v USA se cítil být **Reuben Clymer** – *The Book of Rosicruciae* – řada nepřesností a výmyslů i hlubších poznatků, být rosikrucianem znamená dosáhnout určité míry duchovního pokroku a nikoli členství v nějakém řádu, založil org. **Fraternitas Rosae Crucis**. Další rosikrucianská společnost s latinským názvem Antiquus Mysticus Ordo Rosae Crucis je známá spíše pod zkratkou **A.M.O.R.C.** Američan **Harvey Spencer Lewis** se při jejím založení v roce 1915 odvolával na iniciaci od jisté francouzské a později též německé rosikrucianské organizace, ale ve skutečnosti byl zřejmě v dřívější době členem okultního spolku Ordo Templi Orientis (O.T.O.). V prvních desetiletích své činnosti vedl Lewis s Clymerem intenzivní spory – psali proti sobě pamflety, obviňovali se navzájem ze lži a podvodů, zneužívání sexuálních praktik, přestože ani jeden řád sexuální magii zřejmě neprovozoval, vedli soudní spory. Clymerova org. však postupně ztrácela vliv, dnes malá skupina v Kalifornii – součástí chiropraktický institut a klinika přírodní léčby.

A.M.O.R.C. naopak získával popularitu a rozšířil se i mimo USA do Evropy. Ve vztahu k veřejnosti je poměrně uzavřeným, což podporuje hierarchický systém čtených iniciačních stupňů (9). Od určitého stupně zasvěcení se člen automaticky stává zároveň příslušníkem martinistického řádu. A.M.O.R.C. chápe rosikrucianství jako dávnou duchovní tradici s počátky v Atlantidě a pak Egyptě za faraóna Thutmose a Achnatona zhruba před 3300 lety (vlastní letopočet 3358). Jejimi nositeli pak měly být četné ezoterické směry od starověku až po současnost (gnostikové, řec. fil., žid. kabala, středověká alchymie, florentská akademie, ros. manifesty, čeští bratři, distanc od zednářů – političtí a elitářští). Ch. R. – symbolický význam jména, nikoli historická osobnost. Veřejné a neveřejné působení řádu se střídá po 108 letech.

Nauka – cílem využít skryté psychické schopnosti každého jedince, které jsou výsledkem působení kosmic. zákonů, jež nutné poznat. Síla energií v člověku i mimo něj může způsobit trvalý pozitivní obrat v člověku, zároveň též ale možnost negativního zneužití pro osobní moc či poškození druhých. Proto třeba tyto pravdy vyjevovat postupně a obezřetně – skrytost, řádové stupně. Jediným průvodcem po duchov. cestě je vlastní já – prostředník ke všemu kosmickému. Nutné na sobě aktivně pracovat – rychlé a krátké cesty (drogy, hypnotické a extatické techniky) nenahradí vlastní tvořivé rozvinuté vědomí. Systém studia – korespondenční forma - zasílání týdenních monografií jednou měsíčně domů (50 s., A5), samostudium, jako doplněk též možnost i osobních konzultací a účasti na rituálech a seminářích v centrech řádu – vždy ale individuální přístup.

Ústředním sídlem řádu byl donedávna komplex budov označovaný jako Rosicrucian Park v kalifornském San José – řada budov, egypt. vliv. Současná hlava řádu („imperátor“) Christian Bernard však sídlí ve francouzské Normandii. V čele dále nejvyšší rada složená z velmistřů – hlavy Velkých lóží (15) – většinou dle států (největší brazilská – 30 tis.), dále lóže a kapitula – jen pro členy na určité úrovni, pronaos a atrium – pro všechny. Nejnižší tři atriové stupně pro neofyty, pak chrámové – chrám libovolná pravoúhlá místnost, jednoduché vybavení, symbol kříže – horizontální rameno – pozemský svět, vertikální r. – kosmický (duchovní). Celkem asi 100 tis. členů. R. 2001 vydán manifest *Positio Fraternitatis Rosae Crucis* – kritika soudobé společnosti, výzva k naplnění rosikruciánských ideálů. V Č. založeni r. 1990 v Praze, současný velmistr Michal Eben, členské příspěvky 2400 Kč ročně, www.amorc.cz

Rosikruciánské společenství (Rosicrucian Fellowship) založil roku 1909 v Los Angeles dánský emigrant Carl Louis von Grasshof, který ovšem publikoval a je všeobecně znám pod pseudonymem **Max Heindel**. Začínal v Teozofické společnosti, jejíž losangelskou pobočku jistý čas vedl. Právě teozofií a antropozofií R. Steinera je jeho učení ovlivněno nejvíce a to především v oblasti kosmogonických a antropogenetických představ. Kromě toho je též výrazně poznamenáno teoretickou i praktickou astrologií + souvislosti s léčením. Hlavní dílo: *Rosikruciánská kosmokoncepce*. Celosvětové centrum organizace je umístěno v kalifornském městě Oceanside na tzv. Mount Ecclesia. Tato oblast je podle Heindela vzhledem ke zdejší enormní hustotě „éterické složky“ mimořádně vhodná pro duchovní práci. Heindel byl přesvědčen, že náboženství procházejí evolučním procesem od nižších forem k vyšším v souvislosti s vývojem člověka od egoismu k altruismu. Svě Rosikruciánské společenství pokládal za zárodek nového křesťanství, které se v budoucnu stane univerzálním náboženstvím lidstva.

V roce 1935 se bratři **Willem a Jan Leene** rozhodli odejít z vedení holandské pobočky Heindelova Rosikruciánského společenství a založit svou vlastní organizaci. Po Willemově předčasné smrti roku 1938 stanul v čele společnosti Jan, jenž publikoval pod pseudonymem **Jan van Rijckenborgh**, spolu s Henny Stok-Huise, která zase vystupovala pod jménem Catharose de Petri. V roce 1945 přijala tato rosikruciánská společnost jméno **Lectorium Rosicrucianum** a začala na veřejnosti vystupovat jako „gnostická duchovní škola“. Jejím cílem je především probuzení niterného božského principu v člověku („atom jiskry Ducha“) cestou postupné osobní duchovní proměny („transfigurace“), na jejímž konci se „znovuzrozený“ člověk navrátí k původnímu Božskému řádu.

Terminologie často z oblasti fyziky: Krista např. Rijckenborgh charakterizuje jako „neosobní a neohraničenou bytost“, která se projevuje jako světlo a síla, jako „zářící pole“. Toto pole se ve hmotném světě projevuje jako spektrum v harmonii působících neviditelných paprsků, které Rijckenborgh označuje fyzikálními termíny „ultrafialové“ a „infračervené“. Zatímco první z nich působí rozkladně, druhé naopak přitažlivě. „Zářící pole“ je zároveň neviditelným slunečním tělesem a hmotné Slunce je jeho hlavním projevem. „Božské Slunce“ či jinými slovy „sluneční světlo Kristovo“ působí „infračerveným“ přitažlivým světlem na lidskou duševní podstatu, označovanou jako „atom jiskry Ducha“, což člověk pocítuje jako „volání“ k Bohu či duchovnímu životu. Toto působení je však zároveň provázeno „ultrafialovými“ rozkladnými paprsky, které člověku odstraňují vše, co mu na této cestě překáží, což ovšem může být vnímáno také negativně jako nutnost vzdání se všeho pozemského.

Základní spis Rijckenborgha: *Elementární filosofie Růžového Kříže* (1950) – kosmogonie – na poč. pralátka podobná dnešní vodě, rotace - zahušťovala se – zahřívání - atomové štěpení – exploze, vznik planetárního kosmu – alchymický proces dle Božího plánu, tento kosmos už nemůže být zničen pouze přetvořen, celkem 7 oblastí ve vrstvách velké koule – v každé jiné entity. Antropogeneze – na poč. člověk žil ve světě dle Božího řádu ve vědomé spolupráci a láskyplném splynutí s Bohem, člověk disponoval božskými schopnostmi, poté však nastal pád člověka do hmoty (involuce) – svévolně a experimentálně začal zneužívat božské schopnosti pro vlastní cíle a odloučil se od Boha, ztráta schopností – nikoli trest ale ochrana ostatních bytostí (andělů) a člověka před sebou samým, aby si ještě více neuškodil. Přesun člověka z duchovního do hmotného světa provázen přesunem vědomí s ducha do duše – svázáno s krví. Ponechána mu možnost opětovného návratu (evoluce). Involuce nebyla a ani evoluce není bezpodmínečně nutná – záleží jen na člověku. Dříve svět statický – věčné neproměnné bytí, nyní dialektický – vznik, rozkvět, zánik – v rámci tohoto koloběhu také reinkarnace. Po smrti odchází éterické životní tělo (světelný oblak) do celkového éteru – zde spojení s ostatními – duše rodiny, národa. Astrální a mentální tělo do nebe či pekla – přechodné oblasti, pak se rozplyne, zůstávají pouze praatomy z těla – následkem karmy získává vyprázdňovaný mikrokosmos postupně novou identitu a znovu přichází do hmotného světa. Pobyť na onom světě asi 600-700 let, příliš biologický život – kratší doba pobytu.

Centrum v holand. Haarlemu, časopis *Pentagram* a spisy zakladatelů, celkem asi 20 tis. členů. V ČR od r. 1995 jako Mezinárodní škola Zlatého Růžového Kříže, sídlí v Praze, přednášky pro veřejnost občas i v Brně, možné objednat písemný úvodní kurz do Univerzálního učení - dvanáct dopisů za 100 Kč, pak nabídka členství.

www.lectoriumrosicrucianum.org

Teosofie a antroposofie

Teozofickou společnost (Theosophical Society) založili 7. září 1875 v New Yorku ruská šlechtična s dobrodružnou minulostí **Helena Petrovna Blavacká** (1831-1891) a americký právník s hodností plukovníka z občanské války Severu proti Jihu **Henry Steel Olcott** (1832-1907). Blavacká se s Olcottem seznámila už o rok dříve při spiritistických pokusech na farmě rodiny Eddyových ve státě Vermont. Tehdy v Evropě i USA velmi rozšířené spiritistické hnutí však oba odmítali. Nejvíce jim vadil přílišný důraz na experimentální charakter spiritismu bez hlubšího teoretického duchovního zázemí. Neustálé hledání hmotných důkazů duchovna pokládali za nevhodnou materializaci duchovního světa. Předsedou Teozofické společnosti se stal Olcott. Jak už vyplývalo z názvu nově založené společnosti, jejím cílem bylo poznávání a předávání „božské moudrosti“ všem lidem, kteří o to projeví zájem. Členové společnosti se měli především věnovat srovnávacímu studiu jednotlivých náboženských a filozofických směrů, jež v sobě tuto moudrost obsahují. Teozofové v rámci rozmanitých myšlenkových směrů různých dob hledali a nacházeli určitou společnou ideovou linii, která bývá obvykle označována jako okultní či ezoterická. Výsledkem tohoto studia mělo být vytvoření univerzální duchovní nauky, na jejíchž základech a hodnotách by v budoucnu došlo ke sjednocení celého lidstva.

Ve svém prvním díle *Odhalená Isis* se H.P. Blavacká obrací k náboženství starého Egypta, kde je podle ní také třeba hledat ideový počátek všech ezoterických a mystických směrů od starověku po současnost. Mezi tyto směry řadí např. gnózi, helénistická mystéria, křesťanskou a židovskou mystiku, ale i rozikruciany či svobodné zednáře. V jednotlivých kapitolách knihy Blavacká dále silně kritizuje v té době především pod vlivem marxismu sílící materialismus a tehdejší pozitivistickou vědu, které vytýká přílišnou zahleděnost do sebe a neschopnost reflektovat odlišné způsoby myšlení. Kritiky za dogmatizaci a byrokratizaci víry však není ušetřeno ani křesťanství.

Ve svém asi nejznámějším spise *Tajné učení* z roku 1888 se však Blavacká od západních ezoterických směrů obrací k východním naukám Tibetu a Indie. Po formální stránce se jedná o výklad k tzv. knize Dzyan z blíže nespecifikovaného kláštera v Himalájích. Ve svých dvou částech podává poměrně složitý a propracovaný obraz kosmogeneze a antropogeneze, jenž měl být získán nadsmyslovým či mimosmyslovým poznáním. Blavacká o sobě tvrdila, že je v telepatickém kontaktu s duchovně vyspělými mistry z bájné Šambaly, jež označila za potomky dávné lemuro-atlantské dynastie kněží a vládců. V souvislosti se stvořením hovoří Blavacká v tomto spisu o tzv. kosmické tvůrčí síle Fohat, jejímž projevem má být i solární a elektrická energie. Teozofická koncepce stvoření světa vychází z cyklické představy. Proces

tvoření neproběhl jednorázově, ale probíhá v celkem sedmi cyklech, které se neustále opakují. Postupná emanace a diferenciací božské jednoty do mnoha rozmanitých forem bytí v prvních čtyřech cyklech je vnímána jako úpadek vesmíru. Další tři cykly jsou pak obdobím rekonstrukce, jejímž cílem je opětovné sjednocení všech jednotlivých částí stvořeného kosmu. V každém kole probíhá vzestup a pád sedmi základních ras. Dnešní árijské lidské rase měly předcházet rasy atlantská, lemurská, hyperborejská a astrální. Současné lidstvo je v tomto schématu pátou rasou ve čtvrtém cyklu. Toto cyklické pojetí je samozřejmě velmi blízké indickým kosmogenním představám. Z indických náboženských představ je také převzata myšlenka reinkarnace a karmy.

V roce 1879 se centrum teozofického hnutí přesunulo na asijský kontinent. Blavacká založila roku 1880 teozofickou pobočku v indické Bombaji a zároveň zde začala vydávat časopis „The Theosophist“. Ve stejném roce vybudoval Olcott další teozofickou obec v Colombu na nedalekém Cejlonu (Srí Lanka). Olcott se také velmi intenzivně snažil oživit zdejší zčásti vlivem křesťanských misionářů upadající buddhistické hnutí. Za tímto účelem vydal roku 1881 tzv. Buddhistický katechismus. Od roku 1883 se stal mezinárodním teozofickým centrem indický Adžár u Madrásu. Už roku 1884 však dochází k vnitřní krizi, neboť Blavacká byla pod vlivem negativního hodnocení ze strany londýnské Společnosti pro psychický výzkum, jejíž vyslanec adjárské ústředí osobně navštívil, označena za podvodnici. Tato záležitost teozofické hnutí velmi oslabil a zdiskreditovala. Řada členů vystoupila a společnost se postupně začala štěpit. Nejprve se zcela osamostatnila americká pobočka, v jejímž čele stál **William Quan Judge** (od roku 1886 vydával vlastní teozofickou revue „The Path“) a od ní se pak ještě oddělilo Univerzální (Mezinárodní) teozofické bratrstvo pod vedením **Katharine Tingleyové**. Blavacká se svými spolupracovníky Indii opustila a nakonec se po několika letech cestování usadila až do své smrti v roce 1891 v Londýně. Zde dokončila své nejznámější dílo Tajné učení a začala vydávat časopis Lucifer, jenž měl ve shodě se svým názvem osvětlovat skryté věci. V rámci Teozofické společnosti utvořila roku 1888 pro své nejbližší spolupracovníky tzv. Ezoterickou sekci, kde vyučovala ústní formou podrobnější a nepublikované aspekty své nauky.

V Německu byla první pobočka Teozofické společnosti založena roku 1884. Po vnitřní krizi teozofického ústředí v Indii se však rozpadla. Teprve roku 1897 založil **Franz Hartmann** (1838-1912) v Berlíně pobočku amerického Mezinárodního teozofického bratrstva K. Tingleyové. Hartmann žil řadu let v USA, kde se jako mnoho jiných dostal k teozofii přes spiritismus. V roce 1883 zastupoval H.S. Olcott v indickém Adžáru. Hartmannově organizaci však od roku 1902 konkuroval generální tajemník německé pobočky londýnské Teozofické

společnosti **Rudolf Steiner**. Steiner pokládal Hartmannovu teozofii za méněcennou, neboť prý jen bez vlastního vkladu opakuje myšlenky východních náboženských spisů. Hartmanova nauka byla podle Steinera rozmanitými variacemi jedné obecné fráze, že teozofie je moudrost sjednocující s Bohem. Hartmann se snažil Steinerovu rostoucí popularitu zastínit horečnou publikační aktivitou. Začal vydávat několik teozofických časopisů a překládal spisy Blavacké a východní posvátné texty. Koncem života se pak přiklonil k tzv. ariozofii, jejímž průkopníkem se v 90. letech 19. století stal vídeňský obchodník a novinář **Guido von List** (1848-1919). Ariozofové ve své nauce dokázali sloučit kosmologické spekulace teozofie, starogermánskou mytologii, novodobý německý nacionalismus i rasistické teorie a sociální darwinismus.

Od roku 1907 se Steiner začal stále více ideově rozcházet s mezinárodním teozofickým ústředím. V tomto roce totiž byla jeho prezidentkou zvolena **Annie Besantová** (1847-1933) a jejím nejbližším spolupracovníkem se stal **Ch. W. Leadbeater**. Besantová se silně zajímala o indické kulturní a duchovní hodnoty (v roce 1917 byla dokonce zvolena předsedkyní Indického národního kongresu) a tuto orientaci také prosazovala v Teozofické společnosti. Besantová i Leadbeater byli přesvědčeni o nastávajícím příchodu nového duchovního vůdce lidstva, který byl také někdy chápán jako vtělení Ježíše Krista. Teozofická společnost pak měla lidstvo na jeho příchod připravit. Za tímto účelem byly v jejím organizačním rámci roku 1911 založeny Řád vycházejícího slunce a Řád Hvězdy východu. V roce 1909 teozofové prohlásili tehdy teprve čtrnáctiletého chlapce z chudé bráhmanské rodiny **Jiddu Krišnamúrthiho** (1895-1986) budoucím učitelem lidstva a v tomto smyslu také zahájili jeho výchovu. Krišnamúrthi se ovšem r. 1927 od Teozofické společnosti distancoval a vystupoval pak jako nezávislý guru bez institucionální základny. Jeho volně (nedogmaticky) formulovaná nauka byla osobitou syntézou různých indických duchovních směrů s vlastní terminologií.

Steiner však místo orientace teozofie na Indii upřednostňoval evropské kulturní a filozofické zázemí a zcela odmítavě se také postavil proti myšlence příchodu nového duchovního učitele lidstva. Vše nakonec vyvrcholilo vyloučením R. Steinera a většiny členů německé sekce z Teozofické společnosti a vytvořením samostatné **Antropozofické společnosti** v Kolíně nad Rýnem na přelomu prosince a ledna let 1912 a 1913.

Steiner se však nestal jejím předsedou ani řadovým členem. Chtěl zůstat mimo institucionální strukturu společnosti a jejím členům pouze přednášet a radit. První vlastní antropozofická budova vznikala v letech 1913-1920 na zakoupeném pozemku u vesnice Dornach nedaleko Basileje (Basel). Hlavní budova dostala název **Goetheanum**, neboť osobností J.W. Goetheho se Steiner jistý čas profesně zabýval a jeho myšlenky ho vždy silně inspirovaly. Goetheanum

sloužilo především jako divadlo, v němž byla pravidelně uváděna Steinerova mysterijní dramata. Během silvestrovské noci roku 1922 byla celá hlavní budova (postavená převážně ze dřeva) zničena úmyslně založeným požárem. Tato událost byla vyvrcholením několikaleté vnitřní krize Antropozofické společnosti. Steiner se proto rozhodl vytvořit novou společnost s pevnější strukturou, v níž by tentokrát aktivně působil.

Od 24. prosince 1923 do 1. ledna 1924 se v jednom z objektů v okolí zničeného Goetheana, který v roce 1922 přečkal bez úhony požár hlavní budovy, konal tzv. Vánoční sjezd. Přibližně 800 delegátů zde rozhodlo o založení nové organizace s názvem Všeobecná antropozofická společnost.

Na tomto Vánočním sjezdu také Steiner oznámil, že hodlá na stejném místě vybudovat nové Goetheanum, které mělo být bylo mnohem větší, neboť kromě divadelního a několika přednáškových sálů se též počítalo s prostory pro správní účely a novou antropozofickou vysokou školu s jejími četnými sekcemi. Steiner ovšem mohl osobně kontrolovat pouze počátky stavebních prací, neboť koncem roku 1924 onemocněl a v březnu roku příštího zemřel. Goetheanum bylo otevřeno pro veřejnost roku 1928, ale četné stavební úpravy probíhaly i v pozdějších letech a desetiletích.

Při formulování antropozofické nauky byl Steiner velmi ovlivněn německou idealistickou filozofií J.G. Fichteho, F.W.J. Schellinga a naturfilozofií J.W. Goetheho. Dílem tohoto německého básníka a filozofa se jistý čas zabýval i profesně. Během svých vídeňských studií a posléze v Goetheho archívu ve Výmaru odpovídal za edice Goethových přírodovědných spisů. Velkou inspiraci rovněž nacházel v křesťanské mystice a rosikrucianství. Po své smrti zanechal Steiner rozsáhlou písemnou pozůstalost v podobě mnoha už dříve samostatně vyšlých knih, stenografických záznamů přednášek, dopisů, dramatické a básnické tvorby. Souborné vydání (Gesamtausgabe, GA) jeho spisů obsahuje celkem 354 svazků.

Hlavní spisy: *Theosofie-úvod do nadsmyslového poznání světa a člověka* (1904), *O poznávání vyšších světů* (1909), *Tajná věda v nástinu* (1910).

R. Steiner tvrdil, že veškeré jeho učení pramení z přímého poznávání duchovních světů. Zároveň také zdůrazňoval, že toto poznání může v zásadě získat každý lidský jedinec osvojením určitých vyšších schopností. Veškeré minulé události tohoto i jiných světů totiž zanechaly v éterném světě svou stopu, kterou Steiner pojmenoval indickým termínem *Akaša*. K dosažení vyššího duchovního poznání Steiner vypracoval systém cvičení, jehož podstatou je koncentrace a meditace v podobě zaměření své mysli na určitý obsah vědomí a trvalejší spočinutí v něm. Na rozdíl od východního pojetí meditace však nekladal téměř žádný důraz na tělesné pozice či dechová cvičení.

Na základní úrovni hovořil Steiner o duchovním světě jako protipólu světa hmotného. S tímto rozlišením se však rozhodně nespokojil. V duchovní oblasti rozeznával mnoho různých vrstev, pro něž používal plurální označení duchovní světy nebo vyšší světy. Nejvýše se samozřejmě nachází bytost božská. Ze Steinerových spisů je zřejmé, že spíše než o jediném osobním Bohu hovoří o jakémsi univerzálním božství, které existuje sice samo o sobě, ale zároveň je svým způsobem přítomné v celém stvořeném světě. Především je pak v nepatrné míře obsaženo v samotném jádru člověka. Krista pokládá Steiner za nejdůležitější duchovní bytost, která kdy do vývoje světa a lidstva zasáhla. Chápe ho jako soubor šesti vysokých slunečních duchů totožných se starozákonním božským jménem Elohim. Za součást duchovního světa pokládal Steiner také celou řadu dalších bytostí, jejichž úkolem je sloužit a pomáhat Bohu. Pro klasifikaci těchto bytostí z hlediska jejich významu a funkcí využil devítičlenné schéma andělských sborů (kúrů) řecky písícího teologa z přelomu 5-6. století Dionýsia Areopagyty. Devět duchovních entit stejně jako Dionýsios rozdělil do tří hlavních hierarchií. Duchovní bytosti na nejnižším stupni vývoje označil Steiner jako bytosti elementární. Nejsou ovšem ani tak bytostmi duchovními jako spíše duševními, neboť jejich „tělo“ má čistě éterný charakter. Jak už vyplývá z jejich názvu, vyskytují se v rámci čtyř různých elementů (živlů).

Základní hmotnou část lidské bytosti představuje *fyzické tělo* složené z „minerálů“. Tuto složku má v sobě člověk, zvířata, rostliny i všechny objekty neživé přírodě (nerosty). Oživujícím elementem jinak mrtvé hmoty je *éterné tělo* (*životní tělo, tělo utvářejících sil*). Svým dynamickým charakterem formuje, aktivizuje a udržuje ve funkci tělesný organismus. Éterné tělo je součástí všech živých organismů naší planety. *Astrální tělo* (*duševní tělo, tělo pocitové*) dává bytosti vědomí, možnost vnímat a schopnost přetvářet vnější podněty na vnitřní prožitky. Schopnost vnímat pozitivní i negativní pocity spolu s člověkem sdílí také živočichové. Rostliny, jejichž nejvyšší částí je pouze éterné tělo jsou tedy v jakémsi permanentním bezvědomí, které je možné přirovnat k hlubokému spánku. Za specifický lidský rys pokládá Steiner čtvrtý článek, jímž je vlastní *já*. Jeho hlavním projevem je vědomí vlastní existence a schopnost regulovat své city a pudy myšlením, což již ostatní živočichové nedovedou. Toto já je nejniternejší podstatou člověka, která má svůj původ v oblasti nejvyšších duchovních jsoucen.

Rudolf Steiner za pomoci mnoha spolupracovníků z různých oblastí začal teoretická východiska své nauky velmi aktivně a v neobvyklé šíři uplatňovat také v praxi. Steiner a majitel továrny na cigarety s názvem Waldorf-Astoria ve Stuttgartu Emil Molt společně roku 1919 založili první Svobodnou waldorfskou školu. Typickým rysem waldorfského školství je

tzv. vyučování v epochách, které sice zachovává tradiční dělení výuky do střídajících se předmětů podle rozvrhu, ale přibližně každé tři týdny klade zvýšený důraz na jiný z vyučovaných předmětů. Teoretická výuka je výrazně prokládána výcvikem praktických a uměleckých dovedností. Ve waldorfských školách neexistuje klasické známkování, ale praktikuje se komplexní hodnocení osobnosti žáka obsáhlejší slovní charakteristikou. Za vydatné pomoci své blízké spolupracovnice Ity Wegmanové také Steiner teoreticky formuloval a prakticky uvedl do života *antropozofické lékařství*. Léčba nemá pouze medikamentózní charakter, ale zahrnuje také např. uměleckou terapii (léčba barvami, eurytmií apod.). Farmaceutické preparáty jsou vyráběny pouze z přírodních surovin a jejich úprava probíhá na obdobné bázi jako přírodní procesy (macerace, destilace, vaření, pražení, zuhelnatění apod.). Steiner dále svými idejemi zasáhl do oblasti zemědělství. Tzv. *bio-dynamické zemědělství* získalo atribut ekologického hospodaření a produkce zdravotně nezávadných potravin, neboť používá pouze přirozená hnojiva nerostného (rozdrcený křemen), rostlinného (kompost) a živočišného původu (kravský a prasečí hnůj). Bio-dynamičtí zemědělci také počítají se silovými vlivy dané krajiny (působení éterného a astrálního obalu Země či elementárních bytostí) a k určení doby setby a sklizně používají astrologické výpočty. Za výrazného přispění své druhé ženy Marie von Sivers roku 1912 vytvořil Steiner obor *eurytmie*. Jedná se úzce provázané spojení řeči (hlásková eurytmie) či hudby (tónová eurytmie) s adekvátními tanečními pohyby, za účelem vyjádření určitých citových hnutí. Vyslovování jednotlivých hlásek či znění tónů v kombinaci s příslušnými pohyby je také zároveň chápáno jako evokace tvořivých sil v člověku a má tedy i své uplatnění při léčbě (léčebná eurytmie) a ve výchově (pedagogická eurytmie).

Počátkem 20. let 20. století se na Rudolfa Steinera obrátila skupina evangelických teologů a studentů teologie s žádostí o poskytnutí nových spirituálních impulsů. Steiner na toto téma pořádal v Goetheanu celkem tři semináře. Na posledním z nich se koncem léta roku 1922 skupina asi padesáti osob rozhodla založit **Obec křesťanů** (něm. Christengemeinschaft) jako „hnutí za náboženskou obnovu“. V jejím čele stanul původně evangelický farář a teolog Friedrich Rittelmeyer, jenž byl také zároveň ve vedení Antropozofické společnosti. Obec křesťanů má podobně jako římsko-katolická církev hierarchickou strukturu, ovšem na rozdíl od ní zde mohou na všech úrovních sloužit také ženy. V jejím čele stojí „nejvyšší duchovní správce“ (něm. Erzoberlenker) se sídlem v německém Stuttgartu. Základní správní jednotkou je sbor v čele s farářem. Většina jejích duchovních a také mnoho stoupenců je zároveň členy Antropozofické společnosti. Přestože je Obec křesťanů velmi ideově tolerantní a nemá žádná věroučná dogmata, antropozofické světonázorové pojetí z jejího působení výrazně vyznačuje.